

4 daga einfalt fangelsi. Ennfremur greiði stefndur stefnandanum kr. 125.00 í málskostnað.

Dóminum (ber) að fullnægja innan 15 daga frá lögbirtingu hans að viðlagðri aðför að lögum.

Föstudaginn 26. janúar 1940.

Nr. 120/1938. Steindór Gunnarsson

(Garðar Þorsteinsson)

gegn

Félagsprentsmiðjan s/f og gagnsök

(cand. jur. Kristján Guðlaugsson).

Ómerking héraðsdóms og heimvísun málsins.

Dómur hæstaréttar.

Í máli þessu, sem skotið er til hæstaréttar með aðalstefnu 3. des. 1938 og gagnstefnu 4. janúar 1939, hefir aðaláfrýjandi fyrst og fremst krafizt þess, að héraðsdómurinn verði ómerktur og málinu vísað heim í hérað til endurupptöku og álagningar dóms að efni til einnig um 2. og 3. kröfulið gagnsakarinnar í héraði. Ennfremur krefst hann málskostnaðar fyrir hæstarétti eftir mati dómsins. Gagnáfrýjandi hefir mótmælt kröfum aðaláfrýjanda. Er ómerkingar- og heimvísunarkrafan tekin undir dóm eða úrskurð útaf fyrir sig.

Héraðsdómarinn taldi skorta þá greinargerð um 2. og 3. kröfulið gagnsakarinnar, að efnisdómur yrði á þá lagður. Bar honum þess vegna samkvæmt 120. gr. laga nr. 85 frá 1936 að kveðja aðilja fyrir dóm og veita þeim kost á að bæta úr því, er hann taldi áfátt vera málflutningnum. Þetta hefir héraðsdómarinn ekki gert, heldur frávísað nefndum kröfu-

liðum. Verður því að ómerkja héraðsdóminn og leggja fyrir héraðsdómarann að hafa þá meðferð á málinu, er í 120. gr. nefndra laga segir, og leggja síðan efnisdóm á alla kröfuliði málsins.

Samkvæmt þessum málslyktum þykir rétt að dæma gagnáfrýjanda til að greiða aðaláfrýjanda kr. 150.00 í málskostnað fyrir hæstarétti.

Því dæmist rétt vera:

Héraðsdómurinn á að vera ómerkur og er málinu vísað heim í hérað til meðferðar samkvæmt 120. gr. laga nr. 85 frá 1936 og til dóms-
álagningar að efni til um alla kröfuliði málsins.

Gagnáfrýjandi, Félagsprentsmiðjan s/f, greiði aðaláfrýjanda, Steindóri Gunnarssyni, kr. 150.00 í málskostnað fyrir hæstarétti að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 24. okt. 1938.

Mál þetta, sem dómtekið var 18. þ. m., er eftir árangurslausa sáttaumleitun höfðað fyrir bæjarþinginu með stefnu, útg. 4. okt. 1937, af s/f Félagsprentsmiðjunni hér í bæ gegn Steindóri Gunnarssyni, prentsmiðjustjóra, Suðurgötu 8 hér í bænum, til greiðslu skuldar, að upphæð kr. 9349.98 með 5% ársvöxtum frá 1. jan. 1936 til greiðsludags, og málskostnaðar að skaðlausu.

Aðalstefndur, Steindór Gunnarsson, hefir krafizt þess í aðalsök, að stefnuupphæð hennar verði lækkuð um tvær upphæðir, er síðar verða greindar, samtals að upphæð kr. 2050.00, og að sér verði tildæmdur málskostnaður. En jafnframt hefir hann með gagnstefnu, útg. 16. nóvember 1937, höfðað gagnsök og gert í henni þær réttarkröfur, að aðalstefnandi, s/f Félagsprentsmiðjan, verði með eða án skuldajafnaðar við stefnuupphæð aðalsakar dæmdur til að greiða sér kr. 20851.56 með 6% ársvöxtum frá 1. jan. 1935 til greiðsludags, og málskostnað í gagnsökinni að skaðlausu.

Í gagnsökinni krefst aðalstefnandi algerrar sýknu og málskostnaðar að skaðlausu.

Í rekstri málsins hafa báðir aðiljar gert varakröfu, og verður þeirra getið á viðeigandi stöðum hér á eftir, er hinir einstöku kröfuliðir, er þær standa í sambandi við, verða ræddir.

Málsatvik eru þau, að með afsali, dags. 8. júní 1933, afhenti aðalstefndur, sem þá var einn af eigendum s/f Félagsprentsmiðjunnar og prentsmiðjustjóri hennar, Félagsprentsmiðjunni allt bókaforlag sitt frá 1. maí 1933 að telja, en forlagi þessu hafði hann komið sér upp samhliða prentsmiðjustjórastarfinu. Segir í afsalinu, að með séu taldar allar bókaeifar í Reykjavík og út um land, dagbækur, vasabækur og almanök án nokkurrar undantekningar. Þá segir enn fremur, að í afsalinu séu innifalin öll réttindi aðalstefnds til endurútgáfu og endurprentunar á þessum bókum og skuldbinding af hans hálfu um að gefa þær ekki út frammar, enda sé aðalstefnanda heimilt að hagnýta sér þær að öllu leyti eftir eigin vild frá nefndum degi.

Jafnframt því sem aðalstefndur gaf aðalstefnanda afsal þetta, var gerður samningur um forlagið, dagsettur sama dag og afsalið, og viðurkennir aðalstefndur í upphafi hans, að aðalstefnandi hafi greitt sér kr. 15000.00 sem fullnaðargreiðslu fyrir forlagið, er hann hafi afhent samkvæmt afsalinu. Jafnframt skuldbindur aðalstefndur sig til að endurgreiða aðalstefnanda þá upphæð, sem vanta kunni á, að nettóhagnaður af hinum seldu bókaeifum og framhaldsútgáfu þeirra, þar með töldum vasabókum, dagbókum og vegg Almanökum, jafni að fullu kaupverðið, kr. 15000.00, ásamt 5% ársvöxtum fyrir 1. maí 1937, og skuli sú reikningsuppgæð byggjast á sérstökum reikningi yfir út- og innborganir viðvikjandi forlaginu, sem halda skyldi í bókum aðalstefnanda. Á hinn bóginn skuldbatt aðalstefnandi sig til að endurgreiða aðalstefndum það af nettóhagnaðinum á hinu selda, sem kynni að verða fram yfir kaupverðið, kr. 15000.00, ásamt 5% ársvöxtum á fyrrnefndu tímabili til 1. maí 1937. Loks eru í samningnum ákvæði um, að aðalstefnandi annist allt reikningshald og afgreiðslu endurgjalds laust og að úr ágreiningi aðilja útaf samkomulaginu skuli skorið á sama hátt og ágreiningi útaf sameignarsamningi aðilja í Félagsprentsmiðjunni, þ. e. af þriggja manna

gerðardómi þannig skipuðum, að hvor deiluaðilja kysi sinn gerðarmann, en þeir tilnefni síðan oddamann, eða ef þeir gætu ekki orðið ásáttir um oddamanninn, skyldi hann útnefndur af bæjarfógetanum (nú lögmanni) í Reykjavík.

Áður en samningur aðilja um bókaforlagið var gerður, mun hafa verið ágreiningur þeirra í milli um ýmis atriði í félagssamningi þeirra um prentsmiðjuna svo og í sambandi við bókaforlag stefnds. Virðist ágreiningurinn hafa farið vaxandi eftir forlagssamninginn, og lögðu aðiljar loks ágreininginn fyrir gerðardóm samkvæmt ákvæðum sameignarsamningsins, og var sá dómur fullskipaður 12. jan. 1935, en á þeim tíma var aðalstefndur hættur störfum hjá Félagsprentsmiðjunni og farinn að vinna í þágu annarar prentsmiðu. Kröfur sameiganda aðalstefnds fyrir gerðardóminum voru bæði útaf sameigninni í prentsmiðjunni og forlagssamningnum.

Að því er snertir forlagssamninginn frá 8. júní 1933, voru kröfur sameigenda aðalstefnds m. a. þær: „1) Að honum yrði rift og þeir leystir undan öllum skyldum hans. 2) Að aðalstefndum yrði gert að endurgreiða þeim kaupverð forlagsbókanna, kr. 15000.00, með 5% ársvöxtum frá 8. júní 1933 til greiðsludags að frádregnum þeim hagnaði, er kynni að hafa orðið á forlaginu, frá því að þeir tóku við því og þar til það yrði gert upp. 3) Að ekki yrði tekið með í uppgjör forlagsins útgáfa vasabókar og hagnaður af þeirri útgáfu á árunum 1934 og 1935, heldur renni sá hagnaður allur til þeirra. 4) Að fyrir umsjón með forlaginu, húsnæði, afgreiðslu, innheimtu etc. greiði aðalstefndur þeim kr. 4400.00, er dragist frá hagnaði forlagsins, en greiddist af aðalstefndum persónulega, ef hagnaðurinn hrykki ekki til þess. 5) Að byggt yrði á uppgjöri þeirra og yrði það bindandi fyrir báða aðilja, en til vara, að forlagið yrði gert upp af tveimur dómkvöddum mönnum og að uppgjör þeirra yrði bindandi fyrir báða aðilja.

Niðurstaða gerðardómsins um kröfur sameigenda aðalstefnds var, að því er snertir sameignina í prentsmiðjunni, sú, að aðalstefndur var talinn hafa rofið verulega ákvæði ákveðinnar greinar félagssamningsins og með tilliti til sölutilboðs, er hann hafði gert 12. nóv. 1934, var sameigendum hans heimilaður réttur til kaupa á eignarhluta hans í Félagsprentsmiðjunni, ef þeir, einn eða tveir eða allir

þrír í sameiningu, samþykktu það fyrir lok júnimánaðar 1935, enda yrði verð eignarhlutans ákveðið af tveimur dómkvöddum mönnum, nema samkomulag yrði. Ennfremur var svo ákveðið, að hvor aðilja ætti, enda þótt ekki yrði úr kaupunum fyrir 1. júlí 1935, rétt á að heimta félagsslit innan hæfilegs tíma, er var ákveðinn til og með 31. des. 1935. Hvað viðvök kröfunum útaf forlagssamningnum varð niðurstaða gerðardómsins þessi:

1) Samningnum var riftað og sameigendur aðalstefnds leystir undan skyldum sínum samkvæmt honum. 2) Aðalstefndur var skyldaður til að endurgreiða prentsmiðjunni söluverð bókaforlagsins, kr. 15000.00 með 5% ársvöxtum frá 8. júní 1933, en að frádregnu því, sem inn hafði komið nettó til prentsmiðjunnar af sölu forlagsbókanna, enda yrði aðalstefndur þá afhent það af forlagsbókaupplögnum, sem þá yrði eftir í vörzlum prentsmiðjunnar. 3) Þessi krafa var ekki tekin til greina að neinu leyti, heldur ákveðið, að aðalstefndur ætti heimtingu á, að það, sem inn hefði komið fyrir þessar bækur, yrði dregið frá upphæðinni undir kröfulið 2, þegar gert yrði upp. 4) Í sambandi við úrlausn sína um þetta atriði segir gerðardómurinn, að þegar gerð verði upp skipti aðilja samkvæmt kröfulið 2, bætist að sjálfsögðu við áðurgreindar kr. 15000.00 allur útlagður kostnaður, sem prentsmiðjan hafi haft vegna forlagsbókanna, svo sem umbúðir, flutnings-, innheimtu- og váttryggingarkostnaður o. s. frv. Eftir forlagssamningnum hafi prentsmiðjan átt að annast afgreiðslu og reikningshald endurgjaldslaust og virtist tilætlunin því hafa verið sú, að prentsmiðjan teldi ekki í þessu sambandi rekstrarkostnað forlagsins annað en það, sem beinlínis væri útlagt. En þrátt fyrir þetta ákvað gerðardómurinn þó með tilliti til allrar framkomu aðalstefnds, sem nánar er lýst í úrskurði gerðardómsins, að aðalstefndur skyldi greiða prentsmiðjunni þóknun, er hæfilega þótti metin kr. 500.00, fyrir reikningshald og afgreiðslu og geymslu bókanna. Þá var og ákveðið undir þessum lið, að reikningsskil vegna forlagsins færu fram 1. júlí 1935, ef sameigendur aðalstefnds notuðu kauparétt sinn skv. framan-sögðu, en annars 1. janúar 1936. 5) Ef ekki yrði samkomulag um aðra tilhögun, var ákveðið, að tveir dóm-

kvaddir menn framkvæmdu reikningsskilin og aðalstefndur bæri kostnaðinn.

Í samræmi við þar að lútandi ákvæði gerðardómsins tilkynntu sameigendur aðalstefnds honum með bréfi, dags. 21. júní 1935, að þeir vildu neyta kauparéttar hins að eignarahluta hans, og með bréfi til lögmanns, dagsettu sama dag, óskuðu þeir eftir, að hann dómkvæddi tvo menn til að meta hlutann. Voru matsmennirnir síðan dómkvaddir, og varð að samningum milli aðilja, að matsgerðin miðaðist við 31. des. 1935. Sérstaklega var tekið fram í samkomulagi þessu, að það væri að öllu leyti óviðkomandi uppgjöri á bókaforlaginu. Í samræmi við þetta fóru síðan fram kaup á eignarhluta aðalstefnds í prentsmiðjunni.

Að því er snertir uppgjörið á bókaforlaginu, fól aðalstefnandi löggiltum endurskoðanda framkvæmd þess og greiddi honum kr. 800.00 sem þóknun, en þessu uppgjöri vildi aðalstefndur þó ekki una. Í samræmi við ákvæði gerðardómsins voru þá dómkvaddir tveir menn til að framkvæma uppgjörið, þeir Ari Thorlacius, löggiltur endurskoðandi, og Þorvarður Þorvarðsson, fyrrv. prentsmiðjustjóri, en sá siðarnefndi andaðist þó, áður en uppgjörinu yrði lokið, og var þá Guðbjörn Guðmundsson, fyrrv. prentsmiðjustjóri, dómkvaddur í hans stað til að ljúka verkinu. Luku hinir dómkvöddu menn störfum 17. febrúar 1937 og skiluðu skýrslu viðvikjandi uppgjörinu, en samkvæmt henni bar aðalstefndum að greiða aðalstefnanda kr. 7299.98, og var sú upphæð skuld aðalstefnds 30. júní 1935 að frádregnum innborgunum frá þeim tíma til næstu áramóta. Við þessa niðurstöðu hinna dómkvöddu manna höfðu báðir aðiljar ýmislegt að athuga. Töldu sameigendur aðalstefnds, að í uppgjörinu væru vantaldar til gjalda tvær upphæðir, þ. e. kr. 800.00 til löggilts endurskoðanda, er þeir höfðu látið gera forlagið upp, áður en þeir Ari voru útnefndir, eins og áður segir, og kr. 1250.00, er þeir höfðu greitt nafngreindum manni aðallega fyrir söfnun auglýsinga í vasa- og skrifstofudagbækur forlagsins á árunum 1933, 1934 og 1935. Töldu þeir skuld aðalstefnds því nema samtals kr. 9349.98 og höfðuðu aðalsökina til greiðslu hennar. Aðalstefndur taldi uppgjörið rétt, að því er snerti það, að þessum liðum var sleppt, og hefir því krafizt sýknu af greiðslu

þeirra í aðalsökinni. Hinsvegar taldi hann ýmsar greiðslur vantaldar forlaginu til tekna og höfðaði því gagnsökina til þess að fá þær greiðslur teknar til greina með eða án skuldajafnaðar við þá upphæð, er aðalstefnanda kynni að verða tildæmd í aðalsök.

Aðalsökin.

1. 800.00 kr. *greiðslan.* Eins og áður segir, lét aðalstefnandi löggiltan endurskoðanda gera upp forlagið, án þess að fyrir lægi samþykki aðalstefnds til þess, og er hérgreind upphæð greiðsla fyrir það uppgjör. Þetta uppgjör neitaði aðalstefndur, eins og einnig er vikið að áður, að taka gilt, og voru þá hinir dómkvöddu menn látnir gera forlagið upp og í samræmi við ákvæði gerðardómsins, en kostnað þann, er af því leiddi, hefir aðalstefndur þegar greitt. Eftir ákvæðum úrskurðar gerðardómsins skyldi forlagið gert upp af dómkvöddum mönnum, nema aðiljar kæmi sér saman um annað. Og þar sem aðalstefndur samþykkti aldrei aðra aðferð, verður rétturinn að líta svo á, að hérgreind upphæð sé honum óviðkomandi, og verður því að sýkna hann af greiðslu hennar, enda þótt það kunni að vera rétt hjá aðalstefnanda, að uppgjör endurskoðandans hafi eitthvað flýtt fyrir hinum dómkvöddu mönnum, þar eð það er ekki sannað gegn andmælum aðalstefnds né þá heldur, að hve miklu leyti svo hafi verið.

2. 1250.00 kr. *greiðslan.* Svo sem komið hefir fram hér að framan, var einn liður í rekstri forlagsins árleg útgáfa vasabóka og skrifstofudagbóka. Virðist hafa verið allmikið verk að undirbúa prentun þessara bóka árlega og þó sérstaklega söfnun auglýsinga í þær siðartöldu, svo og sala þeirra hvorratveggja. Verk þetta fól prentsmiðjan nafngreindum starfsmanni sínum, en þar eð það var ekki talið falla undir verksvið hans, var honum greidd fyrir það sérstök aukabóknun: árið 1933 kr. 500.00, 1934 sama upphæð og árið 1935, þ. e. a. s. til 1. júlí þess árs, kr. 250.00, eða samtals hér umrædd greiðsla, og er þetta í samræmi við bækur prentsmiðjunnar, en hinsvegar treystu hinir dómkvöddu menn sér ekki til að telja þessa upphæð til gjalda hjá forlaginu vegna þess, að þeir töldu það ekki heimilt samkvæmt úrskurði gerðardómsins, þar sem ákveðið væri í honum, að aðalstefnanda bæri einungis kr.

500,00 sem þóknun fyrir reikningshald, afgreiðslu og geymslu bókana. — Upphæð sú, sem hér er um að ræða, virðist alls ekki hafa komið til álita í gerðardóminum og er aðalstefnanda því rétt að fá úr því skorið nú, hvernig um greiðslu hennar skuli fara. Það er ekki véfengt, að umrætt verk hafi verið nauðsynlegt í þágu forlagsins, né að rétt hafi verið að greiða viðkomandi starfsmanni aukaþóknun fyrir það, enda gerði aðalstefndur það sjálfur, meðan hann rak forlagsstarfsemina. Ekki hefir heldur verið hreyft andmælum um, að greiðslan hafi verið of há. Að þessu athuguðu svo og því, að gerðardómurinn kveður greinilega á um það, að allur útlagður kostnaður í sambandi við forlagið skuli teljast því til gjalda, þá þykir verða að taka hérgreinda kröfu aðalstefnanda til greina.

Í samræmi við framanritað lækkar því upphæð aðalsakar vegna varna þeirra, er aðalstefndur hefir haft uppi í henni, um kr. 800.00, eða niður í kr. 8549.98.

Gagnsökin.

Upphæð sú, sem aðalstefndur hefir í gagnsök krafizt, að kæmi til skuldajafnaðar við upphæð aðalsakar eða að hann fengi sjálfstæðan dóm fyrir, kr. 20851.50, er í 5 liðum, þ. e. 1) Vanreiknaðir vextir honum til tekna, kr. 455.04. 2) Andvirði bóka, er verið hafi í vörzlum prentsmiðjunnar og hún hafi átt að skila sér, en ekki gert, kr. 1921.89. 3) Útistandandi upphæðir hjá ýmsum bóksölum, sem aðalstefnandi hafi ekki gert nægilega grein fyrir, kr. 6948.23. 4) Ágóði af útgáfu vasabóka, almanaka og handbóka fyrir árið 1936, aðallega kr. 5763.20, en til vara einn þriðja hluta þeirrar upphæðar, og loks 5) Ágóði af útgáfu sömu bóka fyrir árið 1937, kr. 5763.20.

Um 1. Þannig stendur á kröfu þessari, að hinir dómkvöddu menn hafa í uppgjöri sínu reiknað forlaginu til skuldar 5% ársvexti af öllu söluverði bókaforlagsins, kr. 15000.00, frá söludegi til 30. júní 1935. Hinsvegar reiknuðu þeir forlaginu ekki neina vexti til tekna af greiðslum, er inn komu. Telur aðalstefnandi þetta rétt og muni aðiljar hafa gengið út frá þessu þegar í upphafi, enda hafi gerðardómurinn úrskurðað þetta atriði á sama hátt, en við úrskurð hans séu aðiljar bundnir. Aðalstefndur telur hinsvegar, að taka hafi átt tillit til innborgana að þessu leyti og að sér hafi ekki borið að greiða vexti af hærri

upphæð en hann samkvæmt forlagssamningnum skuldaði á hverjum tíma.

Rétturinn fær nú ekki séð, að í úrskurði gerðardómsins sé neitt ákvæði, er skyldi aðalstefndan til að greiða vexti af hærri upphæð en hann skuldar á hverjum tíma, né heldur að neitt í þá átt felist í forlagssamningnum. Og með því að fallast má á skilning aðalstefnds, að því er þetta atriði snertir, og hérgreind vaxtaupphæð er ekki vefengd sem rangt út reiknuð, ber að taka þenna lið gagnsakarinnar til greina.

Um 2. Aðalstefndur hefir lagt fram lista yfir bækur, er hann telur, að vantað hafi, er honum var afhent bókaforlagið, en aðalstefnandi hafi átt að standa skil á, og samkvæmt listanum nemur andvirði þeirra bóka hérgreindri upphæð. Telur aðalstefndur, að svo vel hafi verið gengið frá talningu bókana, að ekki sé neinn vafi um, að aðalstefnanda beri að greiða sér þenna mismun.

Aðalstefnandi hefir mótmælt, að þessi upphæð sé rétt reiknuð, og telur, að fyrri talning bókana hafi verið svo ónákvæm, að ekkert sé á henni byggjandi, enda hafi nú komið í ljós, að af sumum bókunum sé nú meira til en til átti að vera samkvæmt fyrri talningunni. Nemi sú upphæð kr. 411.20, og hefir hann ex tuto gert varakröfu um, að þessi liður gagnkröfunnar verði lækkaður um þá upphæð.

Með samanburði á talningu þeirri, er fram fór, þegar forlagið var afhent, og talningu hinna dómkvöddu manna svo og uppgjöri þeirra sést, að upphaflega talningin hefir verið að verulegu leyti röng, enda sýnist varla líklegt, að mjög hafi verið vandað til hennar, þegar tekið er tillit til þess, að nafnverð hinna seldu bóka var alls rúmlega kr. 50000.00, en þær allar ásamt öllum útgáfuréttindum seldar á kr. 15000.00. Þá er einnig alveg óljóst, hve mikið af bókunum hefir verið gallað, en í fyrri talningunni er þess getið um ýmsar þeirra og af vottorði annars hinna dómkvöddu manna sést, að við uppgjör hefir allmikið af þeim verið ósöluhæft, nema e. t. v. með miklum endurbótum.

Að þessu athuguðu telur rétturinn ekki unnt að leggja dóm á þenna lið gagnkröfunnar, og verður honum því vísað frá dómi.

Um 3. Í úrskurði gerðardómsins var svo ákveðið, að aðalstefndum skyldi afhent fullnægjandi greinargerð um þær af forlagsbókunum, sem væru í annarra vörzlum, þ. e. ýmissa bóksala, þegar reikningskil vegna forlagsins færu fram. Nú kveðst aðalstefndur hafa skrifað bóksölunum, og hafi ýmsir þeirra engin skil gert eða þá ófullnægjandi, þar sem þeir hafi neitað að skulda þá upphæð, er prentsmiðjan telji og hann sé skuldaður fyrir í uppgjörinu. Aðalstefnandi telur, að í þessu ákvæði úrskurðarins felist aðeins, að prentsmiðjunni beri að gera grein fyrir, hve mikið af bókum sé útistandandi hjá bóksölum. Það hafi hún gert í reikningum forlagsins, sem séu endurskoðaðir af löggiltum endurskoðendum og vottaðir réttir. Hafi prentsmiðjan þannig fullnægt skyldu sinni samkvæmt þessu ákvæði úrskurðarins.

Við afhendingu forlagsins til aðalstefnanda var gerð skrá um bækur hjá bóksölum, þannig að farið var eftir bókaleifaskrám þeirra 1. janúar 1933 og bætt við því, sem sent var frá þeim degi til afhendingardags. Hinsvegar verður ekki séð, að nein grein hafi verið gerð fyrir því, hvað selzt hefir af bókum þessum frá 1. janúar 1933 til afhendingardags, né því, hvort aðalstefndur hefir á þeim tíma fengið greiðslur fyrir bækur frá bóksölunum.

Með tilliti til þessa og neitunar aðalstefnanda um það, að staðreynt hafi verið við afhendingu forlagsins til hans, hve mikið var í raun og veru af bókum hjá bóksölum, og ekki verður heldur séð, að hið sama hafi verið staðreynt við síðari afhendinguna, þá þykir ekki unnt að leggja dóm á þenna kröfulið, og verður honum því einnig vísað frá dómi.

Um 4. Áður en rætt er um þenna kröfulið, þykir rétt að taka afstöðu til þess, við hvaða tíma beri að miða uppgjör bókaforlagsins, en um það hafa aðiljar allmjög deilt, og vegna þeirrar deilu svo og vegna þess, að hinum dómkvöddu mönnum þótti ákvæði úrskurðarins ekki ljós um þetta, gerðu þeir tvö uppgjör og miðuðu annað við 30. júní en hitt við 31. desember 1935. — Í úrskurðinum er gagnaðiljum aðalstefnds heimilaður kauparéttur að eignarhluta hans í prentsmiðjunni, ef þeir, einn eða fleiri, samþykki það fyrir júnílok 1935, og ef af því yrði, skyldu reikningsskil fyrir forlagið fara fram 1. júlí 1935. Þessa

kauparéttar neyttu gagnaðiljar aðalstefnds síðan innan tilskilins tíma, og lítur rétturinn því svo á, að augljóst sé af hérgreindum ákvæðum úrskurðarins, að uppgjör forlagsins beri að miða við 1. júlí 1935, en úr því svo er, verður hérgreind aðalkrafa aðalstefnds um, að ágóði af bókunum renni til forlagsins ekki tekin til greina, þar eð tekjur af bókum þessum eru ekki tilfallnar fyrr en eftir þann tíma. Verður rétturinn því að líta svo á, að ágóði af bókum þessum eigi að renna til prentsmiðjunnar, en hann nam samkvæmt sérstökum útreikningi hinna dómkvöddu manna kr. 5763.20.

Að því er snertir uppgjör á eignarhluta aðalstefnds í prentsmiðjunni, varð samkomulag með aðiljum um, að aðalstefndur nyti arðs af rekstri prentsmiðjunnar árið 1935 á nánar tilgreindan hátt, en það hinsvegar tekið fram, að samkomulagið væri með öllu óviðkomandi uppgjöri bókaforlagsins. Í samræmi við þetta var svo ágóðanum af bókum þeim, er um ræðir í þessum lið, alveg haldið utan við uppgjör eignarhlutans, enda mun aðalstefndur þá hafa talið, að hann myndi allur renna til forlagsins og þannig allur koma sér til góða. — Að þessu athuguðu þykir því verða að taka hérgreinda varakröfu aðalstefnds til greina og tildæma honum einn þriðja hluta þessarar upphæðar, eða kr. 1921.07, enda var hann eigandi eins þriðja hluta prentsmiðjunnar.

Um 5. Þenna lið gagnkröfunnar byggir aðalstefndur á því, að á árinu 1936 hafi aðalstefnandi gefið út fyrir árið 1937 í óleyfi sínu sömu bækur og rætt er um undir 4, en að bókum þessum telur hann sig eiga rithöfundarrétt og eftir riftingu forlagssamningsins hafi aðalstefnanda því verið með öllu óheimil útgáfa þeirra. Telur hann því, að með útgáfunni hafi aðalstefnandi brotið ákvæði laga um rithöfundarrétt, og beri honum að bæta sér þetta með ágóða þeim, er hann hafi haft af bókunum, en það sé að minnsta kosti jafnhá upphæð og árið áður, eða kr. 5763.20.

Aðalstefnandi neitar því eindregið, að aðalstefndur eigi nokkurn rithöfundarrétt að þessum bókum, og sé þessi krafa hans því hin mesta fjarstæða, enda kveðst hann sjálfur hafa gefið út samskonar bækur, áður en hann keypti forlagið.

Efni bóka þessara eru auk venjulegs dagatals ýmiskonar fróðleikur, sem allir eiga annarsstaðar aðgang að, svo sem: Innlent mál og vog, hvenær ýmis söfn og opinberar stofnanir eru opnar, viðtalstími lækna og presta, brunaðar, rómverskar tölur, dagafjöldi mánaðanna, nokkrar vegalengdir, uppprentanir úr hagskýrslum o. fl. af svipuðu tagi.

Það er nú að vísu svo, að allmargir kaflar, sem voru í bókum aðalstefnds, áður og á meðan aðalstefnandi rak forlagið, eru í bókum þeim, sem hér ræðir um, enda þótt miklu sé viðbætt, en annað leiðrétt og niðurfellt og efnisskipun sé önnur. En að því athuguðu, sem sagt er hér að framan um efni bókanna, lítur rétturinn svo á, að útgáfa þeirra hafi verið aðalstefnanda heimil og að engin réttindi aðalstefnds hafi verið þessari útgáfu aðalstefnanda til fyrirstöðu. Verður þessi liður gagnkröfunnar því ekki tekinn til greina.

Verða úrslit gagnsakar því þau, að samtals verða teknar til greina í henni til skuldajafnaðar við upphæð aðalsakar kr. 2376.11. Í gagnsök hefir verið krafizt hærri vaxta og frá fyrri tíma en gert er í aðalsök, en ekki þykir ástæða til að taka þá kröfu til greina.

Úrslit málsins í heild verða því þau, að aðalstefndur verður dæmdur til að greiða aðalstefnanda kr. 8549.98 að frádregnum kr. 2376.11, eða kr. 6173.87 með vöxtum eins og krafizt hefir verið, en rétt þykir, að málskostnaður falli niður bæði í aðalsök og gagnsök.

Því dæmist rétt vera:

Kröfuliðum nr. 2 og 3 í gagnsök visast frá dómi.

Aðalstefndur, Steindór Gunnarsson, greiði aðalstefnanda, s/f Félagsprentsmiðjan, kr. 6173.87 með 5% ársvöxtum frá 1. janúar 1936 til greiðsludags, en málskostnaður falli niður bæði í aðalsök og gagnsök.

Dóminum ber að fullnægja innan 15 daga frá lögbirtingu hans að viðlagðri aðför að lögum.